

VÆDTSOESVOETE

Filme: <https://vimeo.com/729625475>

Bievnesesæjroe learoevierhtien bijre: <https://www.e-skuvla.no/ya/product/demokrati/>

Mænngan daam teemam tjirrehtamme datne leah

- vædtsoehvoeten jñh daaresjimmien bijjeli ussjedadteme
- daajroem åådtjeme mij seksuelle daaresjimmieh leah
- liereme man åvteste vihkele bieljelidh, jñh giejtie maahtah bieljelidh
- liereme gåarede viehkiem åadtjodh
- viehkiem åådtjeme baakoeh biejedh åssjaldahkide, domtesidie jñh dahkojde
- vuajneme man vihkele relasjovnh utnedh vienevoeti tjirrh, jñh ussjedadtedh maam maahta darjodh jis åådtje daejredh jallh bievnesh åådtje vædtsoehvoeten jallh daaresjimmiej bijre

- dååjreme geerve almetjh maehtieh daej teemaj bijre soptsestidh, jñh learohkh jallh noere almetjh dåastodh mah daej teemam bijre soptsestieh jallh bëljelieh
- goerkesem åådtjeme guktie lea dejgumie mah seksuelle daaresjimmieh dååjreme
- laejhtehkslaakan vuarjasjamme mejtie gaaltijh jaahkods jñh sjyöhtehke
- aktine daejstie goerehtimmielaavenjassijste barkeme

Filmen åvtelen

Digkedh voestegh daejtie aalkoegyhtjelasside jeatjah learoehkinie jallh ektesne klaassesne:

1. Maam vædtsoehvoeten bijre daajrah?
2. Maam daaresjimmiej bijre daajrah?
3. Man åvteste jollebe taalh vædtsoehvoetese jñh daaresjimmide saemien byjresinie, guktie datne dam vuajnah?

Filmen mænngan

Digkedh daejtie ussjedadtemegyhtjelasside aktine jeatjah learoehkinie, jallh ektesne klaassesne:

1. Maam datne vïenhth fãantoe lea disse maam Nöörjen institusjovne almetjereaktide (NIM) vædtsoehvoeten jñh daaresjimmiej bijre reektie saemien byjresinie?
2. Digkedh filmen teemah jñjtse baakoejgumie. Ussjedadth dan mænngan guktie lea åssjaldahkh, domtesh jñh dahkoeh gaavnedh teemide vædtsoehvoete jñh daaresjimmie?
3. Filmesne vööjnih ræhpasvoete lea vihkeles elemente. Doh minngemes jaepieh jeenjesh Leah sijnen soptsesh soptsestamme. Magkeres vihkelesvoete daah soptsesh jeatjabidie utnieh?

4. Guktie maahta giele- jñh kultuvremaahtoom nænnoestidh guktie viehkieabparaate edtja bööremeslaakan juhtedh?
5. Guktie maahta vuajnoejgumie jñh bievniesigumie saemiengiesne barkedh, guktie saemien maanah maehtieh raastebiejemen, kråahpen jñh seksualiteeten bijre jñjtsh gieslesne lieredh?

Teemah ussjedattemasse/digkiedæmman jñh goerehtæmman/faagetjaalegasse:

1. Vuartesjh daejtie baakoetjertide tjoevkesisnie filmeste: *vædtsoehvoete, daaresjimmie,*
2. Digkedh daejtie sitaatide NHIR:en teemareektehtsisnie **“Vædtsoehvoete jñh daaresjimmie saemien seabradahkine”** jaepeste 2018. Lohkh sitaatide – magkeres duekie jñh dåeriesmoere dej joekehts sitaati duekesne?
 - a) *“Dan guhkiem vædtsoehvoete saemien nyjsenæjjaj vööste sjugniehtávva, dellie dihte akte meadtoe aktegsalmetjen reaktaj jñh evtiedimmienuepiej vööste. Dan guhkiem vædtsoehvoete dorjesávva álmaj jallh nyjsenæjjaj vööste, dellie dihte evtiedimmiem saemien seabradahkeste jñh jieledevuekeste heerrie. Raaktan ibie maehtieh dam jááhkesjidh” – Aili Keskitalo, aarebi saemiedigkiepresideente, NSR*
 - b) *“Saemien seabradahkh tjuerieh jñjtj daaresjimmieh jñh vædtsoehvoetem meatodh. Gosse dam dorjeme, dellie almetji jñh ekonomeles vierhtieh daerpies. Daah aamhtesh ahkedh tsåatskelesvoetem daarpesjeh voengesne, jñh viehkieabparaate dovne leerhkehtallijidie jñh dejtie mah daaresjeh. Álma tjuerieh tjuedtjielidh goh hijven ávteguvvieh.” - Biret Elle Láilá, Laila Somby Sandvik*
 - c) *Mijjieh daarpesjibie vædtsoehvoetem Saepmesne guarkedh histovrijes konteeksten, sosijaale jñh politihkeles konteeksten jñh aalkoeáålmegekonteeksten mietie. Guktie boelvh daaroedehtiemie mijjem baajnehtamme, guktie ahkedh dååjrehtimmieh*

sierredimmine baajnehtieh, dovne struktureereme jñh almetjistie almetjasse, daesnie jñh daelie? Faamohtsvoete jñh vædtsoehvoete daamtaj pruvhkieh ektesne tjåadtjodh, mijjieh daarpesjibie goerehtidh mij faatoes dejnie seabradahkine mesnie jielebe daelie, man åvteste dovne dotkemen jñh vædtsoehvoetestatistihken mietie vååjnoe goh daate lea stoerre seabradahkedåeriesmoere mijjen luvnie? – Gunn Hætta, SANKS:en åvtehke

3. Faagetjaalege

Datne/dijjieh edtjede teemah *tjælkestehtedh* ovmesseie saernietjaaleginie, jñh vuarjasjidh man *jaahkods*, etos, seedtije jñh teeksth leah. Datne/dijjieh edtjede laavenjasside vaestiedidh viehkine faagetjaalegem tjaeledh.

Datne edtjh laejhtehkslaakan gaaltijigujmie barkedh viehkine “ETOS-maalleste” mij maahta viehkiedirregisnie åtnasovvedh juktie seedtiji jñh teeksti jaahkodsvoetem vuarjasjidh. Dan mænngan edtjh/edtjede gaaltijidie parafraseeredh jñh referaath darjodh, jñh dejtie digkiedidh jñh tjaalegi motijvem gaavnedh. Tjaelemelaavenjasse edtja minngemosth noereme teekstine årrodh gaaltijevuesiehtimmiejgujmie jñh lidteratuvrelæstojne.

Tjælkestehtieh teemam “Vædtsoehvoete jñh daaresjimmie saemien byjresinie” viehkine tjaalegistie mejtie lea svaalhtese vuelielisnie. Vuarjesjh teeksti jñh seedtiji jaahkodsvoetem.

Tjaalegh:

- Pål Hivand (2018): https://www.nrk.no/sapmi/_-tausheten-er-et-signal-om-at-vi-som-folk-aksepterer-vold-og-overgrep-1.14278388 NRK Sápmi 5.11.2018

- Eline Grønvold (2022) [Hvordan kunne overgrepene i Tysfjord skje? Denne dokumentaren gir deg noen av svarene. - itromso.no](#) Anmeldelse av “*Tystnaden i Sápmi/The Silence in Sápmi*”. iTromsø 21.1.2022.

Raeriestimmie barkose klaassetjiehtjelisnie:

1. Vuarjesjh gaaltijidie ETOS-maalline.
2. Barkh gaaltijigujmie jïh refereerh.
 - a) Tjælieh göökte raajesh fierhtede vueliebijjiebaakoste, gusnie åejviesisvegem boelhkesne vaajeste.
 - b) Tjælieh raajesidie akten raajesasse mij vuesehte mij ulmie teekstine lea.
3. Tjælieh gaaltijh teekstesne, ryöktesth jïh ovryöktesth sitaath jïh darjoeh lidteratuvrelæstoem.
 - a) Tjælieh gaaltijidie teekstesne, dovne ryöktesth sitaaten jïh parafrasen mænngan.
 - b) Darjoeh lidteratuvrelæstoem jïh tjælieh gaaltijidie desnie.

Darjoeh plakaatem noeride teemine “Asken healsoebaakoe” maam saemien healsoedåehkie maahtha psykiske healsoen bijre Instagramesne nuhtjedh? Gaavnh sjehteles iebnetsegkieh mah tsåatskelesvoetem gåaskoeh. Datne/dijjïeh maehkede saemien healsoedåehkien Instagramlahtesh skraejrine nuhtjedh.